

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

IV 2013 8

PHILOLOGIST

JOURNAL OF LANGUAGE, LITERARY AND CULTURAL STUDIES

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Ранко Поповић
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

УДК 821.163.41.09
DOI 10.7251/fil1308313p

АНДРИЋЕВО ДЈЕЛО У ОГЛЕДАЛУ ЦИВИЛИЗАЦИЈА

Андрић између Истока и Запада (2012), Зборник радова, прир. академик Радован Вучковић, Бања Лука: Академија наука и умјетности Републике Српске.

Академијин зборник радова *Андрић између Истока и Запада*, објављен као дванаеста књига Одјељења књижевности и умјетности, представља један од значајнијих доприноса ове врсте који су се појавили у претходне двије године великих Андрићевих јубилеја. Оквирна тема је можда и најкрупнија у цјелокупној критичкој рецепцији Андрићевог дјела, а уједно је и прва која се тако очигледно наметнула чим се десио онај Андрићев велики тематско-стилски заокрет од експресионистичке медитативно-лирске прозе ка приповијеткама и романима утемељеним на хронотопу Босне турског и аустроугарског времена. Отуда је било и природно, готово неизбјежно, да се исти тај тематски оквир постави и као основа научног скупа чији је резултат зборник о којем је ријеч. Иако у једном броју радова није директно проблематизована насловна тема, сви су они бар посредно везани за њу и додатно је освјетљавају из специфичних углова разматрања појединих сегмената Андрићевог опуса.

Два уводна рада, чији су аутори академици Радован Вучковић и Светозар Кољевић, могу за ову прилику понајбоље указати на основна усмјерења тумачења назначене проблемске теме. Приређивач зборника Радован Вучковић начелно је поставио проблем односа експлицитно исказаног Андрићевог еврохришћанског духовног става и његове умје-

тничке транспозиције вишеслојног духовног феномена Истока, постављајући питање „како је могуће такво истовремено одбијање и прихватање Истока“ и „није ли то противуречност у мишљењу и опредељивању која је недопустива писцу таквог профила као што је Андрић“. Разрешење се налази у тајни умјетничког поступка великог писца који успијева да на суштински начин измири насљеђе супротстављених цивилизација, опредјељујући се за источњачки модел приповиједања, архетипски представљен Шехерезадином причом из *Хиљаду и једне ноћи*. Усвајајући иницијално такав модел, Андрић га ипак није слиједио у свим сегментима, него га је подређивао западним начелима укуса и мере, и у таквој симбиози успио је да створи дјело које се умјетнички равна с најзначајнијим достигнућима европске прозне умјетности двадесетог вијека, на трагу оног најпрепознатљивијег, егзистенцијалистичког усмјерења.

Свој рад под насловом *У клопкама између различитих светова* Светозар Кољевић је у цијелости посветио Андрићевом роману *Травничка хроника*, односно његовој интернационалној теми „као слици сусрета различитих култура у непосредном личном контакту и личних драма које из њих проистичу, као раскринкавање предрасуда које поједине заједнице гаје према свему што им

је страно, као наговештај напора да се премосте културни понори који деле људе“. Андрићев роман Кољевић сагледава првенствено у свјетлу *мултикултуралних изазова* модерног свјетског романа, постављајући као референтне тачке дјела сличног усмјерења Џејмса, Конрада, Форстера, Жида, Борхеса, Ачебеа и Рушдија. Посебну пажњу, у том смислу, Кољевић посвећује оним ликовима *Травничке хронике* који успијевају да нађу излаз из *клопке своје културе, личног живота, определења и непосредног окружења*. „Такви су, између осталих, неки свештеници захваљујући солидарности са својом паством и саосећајности с другим људима, госпођа Давил захваљујући својој побожности и осећању одговорности за породични живот, фра Лука *ликар* захваљујући својој ширини погледа и спремности да помаже свим болесницима без обзира на њихову националну припадност, Шомет Дефосе захваљујући својој радозналости у испитивању босанског живота, Ибрахим-пашин тефтедар Тахир-бег захваљујући дубини свог сагледавања историје. Понекад се њима придружују и травнички *Левантинци* својим очајничким вапајима за излазом из беспућа.“ *Травничка хроника* је једно од најчешће тумачених Андрићевих дјела у овом зборнику, јер је и судар Истока и Запада ту најочитији и представља темељну основу оног најважнијег, метафизичког слоја романа. Контекст сагледавања велике Андрићеве теме додира и сукоба цивилизација на балканском тлу у овом зборнику чини густо остварена мрежа индикативних општих одређења теме, која припадају у том смислу већ класичним ауторима, од Рабиндраната Тагора и Исидоре Секулић, па све до Семјуела Хантингтона и Едварда Саида.

Текстови у првом дијелу зборника углавном су на интерпретативном трагу два поменута уводна рада, без обзира на то да ли они у првом плану имају

Андрићево дјело у контексту европске књижевне традиције, однос између западног и источног модела приче или пак сукоб изразито различитих културних модела западноевропске и евроазијске цивилизације, виђен углавном као сукоб хришћанства и ислама. Пошто је аналитичка пажња већине аутора усмјерена на најпознатије Андрићеве романи, за ову прилику знатно је више истицана њихова културолошка неголи историјска парадигма. Радови у другом дијелу зборника најчешће нису у непосредном додиру с насловном проблемском темом и баве се ширим аспектима Андрићеве умјетности, попут естетичких и језичко-стилских карактеристика, те архетипском заснованошћу његове прозе и њеном метафизичком димензијом. Трећи дио зборника чине текстови чији је предмет разноврсна рецепција Андрићевог дјела у веома широком распону, од новог личног читања у необичном контексту, па све до позиционирања Андрића на нивоу појединих националних колективитета, претежно у свјетлу новије балканске историје.

У зборнику је објављено 25 радова саопштених на научном скупу *Андрић између Истока и Запада*, који је Академија наука и умјетности Републике Српске организовала поткрај 2011, поводом педесетогодишњице добијања Нобелове награде. Највећи број њих је одговорио теми на очекивани академски начин и у погледу квалитета, мада не у потпуности. Највећа замјерка у том смислу свакако се односи на једини прилог из домена стране славистичке мисли. Много је боље признати да још увијек присутни политички проблеми чине стране слависте уздржаним кад су у питању србистичке теме, ма колико то иначе било неоправдано, него једним по свему недораслим радом стварати представу да некакав интерес ипак постоји.